

PRVI ZEMLJOVID SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE

Pred novu 1995. godinu Splitsko-dalmatinska županija dobila je svoj prvi zemljovid. Ideja je o njegovoj izradi potekla još 1992. godine od gospodina Zvonimira Puljića, odmah nakon izglasavanja Zakona o područjima županija, gradova i općina u Saboru Republike Hrvatske. Zdušno su je prihvatili župan i podžupan Splitsko-dalmatinske županije, gospoda Kruno Peronja i Dinko Franchini, a podržao ju je i saborski zastupnik iz Splita, gospodin Anđelko Gabrić, ali su financijske i druge prilike uvjetovale da je ideja ostvarena tek 1994. godine.

Originale zemljovida izradili su kartografi prof. dr. sc. Filip Racetin, dipl. inž. geodezije (autor) i suradnici Ivan Stojak, dipl. inž. geodezije, te Željko Škalamera, prof. povijesti umjetnosti. Recenzent je pročelnik županijskog Ureda za katastarsko-geodetske poslove – Split Drago Butorac, dipl. inž. geodezije. Izdavač je Splitsko-dalmatinska županija, a proizvođač je distributer splitska geodetska tvrtka Mjernik s p.o. Tiskan je u 6000 primjeraka, u dvije varijante, na uvoznom papiru za umjetnički tisak (kunstdruck) 120 g/m² u tiskari Državnoga hidrografskog instituta u Splitu.

To jedinstveno i vrijedno kartografsko ostvarenje rezultat je kolektivnog rada više sudionika koji su, svaki na svoj način, pridonijeli njegovoj uspješnoj realizaciji u šestomjesečnom razdoblju.

Prvi primjerci zemljovida javnosti su predstavljani 13. prosinca 1994. godine u Hrvatskome narodnom kazalištu u Splitu. Promovirali su ga u nazočnosti više od 200 uzvanika iz Splita i drugih gradova i općina iz cijele županije gospoda Kruno Peronja, župan, (predstavnik izdavača), Drago Butorac, dipl. inž. geodezije (recenzent), dr. Stanko Piplović, dipl. inž. arhitekture (predstavnik radnika u kulturi), direktor tvrtke Mjernik s p.o. Dražen Bušić (predstavnik proizvođača i distributera), te autor zemljovida.

Istodobno je u foajeu Hrvatskoga narodnoga kazališta bila upriličena zanimljiva izložba starih zemljovida koji prikazuju Split i neke druge gradove ili dijelove teritorija Splitsko-dalmatinske županije, koji su zorni pokazatelji naše bogate kartografske tradicije i svjedoci napretka, razvoja i visoke kulturne razine ovoga dijela naše domovine.

Istoga su dana o tom događaju u svojim radovitim emisijama izvještavali i televizija i radio, a sutradan je 14. prosinca u Slobodnoj Dalmaciji objavljen i članak sa slikom pod naslovom »U foajeu HNK predstavljen zemljovid županije«. Na slici je razvidno kako župan Kruno Peronja sa zadovoljstvom pokazuje nešto zanimljivo na zemljovidu splitskim uglednicima Marku Bekavcu i Stipi Luetiću. Vješti je novinar ispod slike napisao: »Sudeći po zanimanju s kojim ga razgledaju, zemljovid županije ispunio je očekivanja.«

O svemu što se od promotora čulo o zemljovidu, posebno o suvremenoj metodi izrade (graviranje u sloju, fotoslog, kopirni postupak i rasteriranje ploha), upotrijebljenim suvremenim materijalima (dimenzionalno stabilne plastične folije, striping film, voštano ljepilo, tuševi) koji su jamstvo visoke kvalitete i geometrijske točnosti zemljovida, te o izvanrednoj profesionalnosti kartografske ekipe, ovdje nećemo pisati, nego ćemo se ograničiti na neke činjenice koje dovoljno govore same po sebi.

Zemljovid je, nema dvojbe, veoma kvalitetan. Sadržajno je bogat, a ipak pregledan što je posljedica majstorski izvedene kartografske generalizacije sadržaja. Koloristički je uspješno oblikovan i svima je dopadljiv. Govoreći o tome na promociji, župan Peronja je, ne krijući zadovoljstvo, pored ostaloga kazao i ovo: »Zemljovid je napravljen veoma

Splitsko-dalmatinski župan Kruno Peronja promovira zemljovid Splitsko-dalmatinske županije u HNK u Splitu 13. prosinca 1994.

temeljito, predstavlja malo remek-djelo naše kartografije u kojemu su prikazane i takve pojedinosti kao, primjerice, špilje, pastirski katuni, zatim šest vrsta kopnenih komunikacija od asfaltnih cesta do konjskih putova dok je na morskom dijelu županije prikazano dubinama i izobatama morsko dno, na njemu plićine i podmorske uzvisine sa svojim tradicionalnim imenima, te granice teritorijalnog mora i mnogi drugi zanimljivi podaci«. Spomenimo da je, po riječima autora, splitsko-dalmatinski župan sa svojim najbližim suradnicima još tijekom rada svraćao u autorov atelijer, zanimao se za izradu originala zemljovida i složio se s autorovim nastojanjem da se i morski dio županije isto tako detaljno prikaže kao kopneni dio, jer su oba jednako vrijedni.

O vrijednosti i vrsnoći zemljovida govori i činjenica da su ga nadležni hrvatski kartografski krugovi u Zagrebu odabrali i svrstali među eksponate koji će predstavljati našu suvremenu kartografiju na Svjetskoj kartografskoj izložbi u Barceloni u rujnu 1995. godine, što se organizira u povodu održavanja 17. međunarodne kartografske konferencije i 10. generalne skupštine Međunarodne kartografske organizacije.

Autor zemljovida, prof. dr. sc. Filip Racetin je već prije, kada je u svibnju 1993. godine bio promoviran na isti način i na istomu mjestu njegov čuveni plan grada Splita, koji se kvalitetom, sadržajem i načinom obrade izdvajao od drugih planova grada, nagovijestio nov, specifičan pristup u izradi zemljovida. Upravo ta istaknuta kvaliteta i zahtjevi suvremene kartografije bili su izazov za autora i suradnike da prihvate i izradu zemljovida Splitsko-dalmatinske županije. Po ocjeni mnogih stručnjaka i korisnika koji su imali priliku vidjeti taj zemljovid, on pripada u vrhunska kartografska dostignuća suvremene hrvatske kartografije.

Zemljovidi su i po današnjim kriterijima pokazatelj opće kulturne razine neke države, regije, mjesta. Izrada zemljovida nije obično preslikavanje ili kopiranje ranije izdanih, nego ona znači njihovo proučavanje, provjeravanje, istraživanje, dopunjavanje, tj. stvaranje novoga kartografskog prikaza. Upravo to suvremenoga kartografa uzdiže iznad običnog

»tehničkog izvršitelja« u procesu izrade zemljovida. Kartograf je, dakle, istraživač, znanstvenik i likovnjak. To potvrđuju stari zemljovidi i atlas koji – premda nastali čak i prije više stoljeća – i danas često zadivljuju svojim umjetničkim oblikovanjem, preciznošću i točnošću, pa ih znanstvenici i koriste u obradi svojih znanstvenih radova kao izvornike iz kojih crpe dragocjene podatke i informacije, a kartografi još i kao uzore.

Ovaj prvijenac Splitsko-dalmatinske županije izrađen je u mjerilu 1:250 000, konstruiran je u Gauss-Krügerovoj kartografskoj projekciji s podacima Besselova rotacijskog elipsoida, a sadržaj mu je sastavljen na temelju najboljih suvremenih kartografskih izvornika: autorovih vlastitih podataka, najnovijega topografskog zemljovida 1:200 000, kursne navigacijske karte INT-3412 1:250 000, obalne navigacijske karte 1:100 000, te kartografskih materijala županijskog Ureda za katastarsko-geodetske poslove – Split.

Zemljovid prve varijante je većeg formata i na njemu je prikazana cijela županija sa svojim granicama i na kopnu i na moru te se stječe prava predodžba o njezinu obliku. Tiskan je u 5000 primjeraka. Format papira je 70×90 cm. Od ukupnog broja tiskanih primjeraka 4000 je složeno na džepni format $14 \times 22,5$ cm (falc: 5×14 cm istok-zapad i $4 \times 22,5$ cm sjever-jug), a 1000 primjeraka je predviđeno za korištenje na zidu (obješeni o zid kaširani na platno, plastičnu foliju, dasku; uokvireni poput slike ili s letvicama).

Zemljovid druge varijante je manjeg formata, ali je u istome mjerilu 1:250 000. Okvir zemljovida je skraćen na južnoj strani tako da je komad morskog dijela županije odrezan zajedno sa otočnom skupinom Palagružom koja je, kao umetnuti zemljovid, prikazana unutar okvira zemljovida na morskom prostoru južno od otoka Visa. Palagruža je ograničena posebnim pravokutnim okvirom po čemu se na prvi pogled vidi da nije na svom pravom geografskom položaju, već je taj položaj definiran odgovarajućim zemljovidnim koordinatama (φ , λ) koje su upisane unutar njezina okvira. Ta je varijanta zemljovida tiskana u 1000 primjeraka. Format papira je 70×58 cm. Predviđena je za korištenje na stolu. Primjerci su umetnuti u specijalnu, tvornički izradenu plastičnu foliju koja je s gornje strane prozirna kao staklo.

U obje varijante zemljovida prikazana su, odgovarajućim konvencionalnim znakom ljubičaste boje, administrativne granice gradova i općina unutar kojih su upisana ljubičastom bojom njihova imena. Dakle, razlika je između zemljovida prve i druge varijante samo u dimenzijama; drugih razlika nema.

Tiražno je zemljovid tiskan uvoznim, svjetlostalnim, kvalitetnim bojama (crna, plava, žuta, crvena, zelena, smeđa, ljubičasta i siva) koje ga čine preglednim i pored obilja podataka, a svojim blagim, dobro diferenciranim tonovima i nijansama čak ističu mnoge podatke i pridonose da se sadržaj lakše čita.

Posebno treba naglasiti da na zemljovidu nema tzv. »bijelih polja«. Prostor je sadržajem popunjen sve do okvira, dakle, i izvan granica županije. Tako je prikazan dio susjednih županija i dio teritorija Republike Bosne i Hercegovine.

Morski dio zemljovida (akvatorij), koji je integralni dio županija, s jednakom je brigom i pažnjom obrađen kao kopneni dio (teritorij), čak i dopunjen onim što ga čini pravim morskim prostorom. Otoci su prikazani s istaknutim zemljišnim oblicima, komunikacijama, naseljima i općinskim granicama. Uz otoke i otočiće i uz obalu prikazani su rtovi i uvale, morski kanali i prolazi, hrđići, pličine i podmorske uzvisine, ali i svjetionici, s njihovim imenima, pa sve to skupa zemljovid čini uporabljivim i za orijentaciju na moru, premda on nije pomorska karta.

U svjeverozapadnom gornjem dijelu zemljovida, unutar jednog pravokutnog okvira, smješteni su osnovni podaci o zemljovidu i impresum (naziv zemljovida, podaci o autoru, izdavaču, recenzentu i proizvođaču), grafičko i numeričko mjerilo, te navedeni kartografski izvornici. Tu su i četiri simpatična crteža koja dočaravaju glavne vjetrove (bura, jugo, lebić i maestral) na ovom dijelu Jadrana s njihovim smjerovima puhanja. U gornjem desnom dijelu zemljovida pregledno je dana podjela cijele Republike Hrvatske na županije s njihovom numeracijom i imenima. U donjem lijevom dijelu navedeni su svi sponzori zemljovida, njih 15 s adresama, iz Opatije, Splita, Kaštel Staroga, Segeta i Omiša, dok je u donjem desnom dijelu smješten tumač kartografskih znakova među kojima su čak i znakovi za marine i antenske TV-stupove postaja i relejnih postaja.

Ispod južnog okvira zemljovida tiskana su dva zanimljiva tekstualna priloga. U prvom je bojnik, prof. Marinko Marinović, dao povijesni prikaz županijskog ustroja na tom području pod naslovom »Starohrvatske županije na području današnje Splitsko-dalmatinske županije. u drugom je autor, prof. dr. Filip Racetin izložio zemljopisne karakteristike ove županije s podacima o površini, broju žitelja, gradovima, općinama i drugim podacima. istaknuo je da je ta županija po površini najveća u Hrvatskoj, a i po broju stanovnika na prvome mjestu, jer jedino grad Zagreb ima više stanovnika od nje.

Dosljedno maniri koju je autor već 1993. primijenio na planu grada Splita, i na ovom je zemljovidu poledinu iskoristio za dodatne informacije o županiji. Iz pera prof. dr. Ive Babića korisnicima je na poledini na pet jezika (hrvatskom, njemačkom, engleskom, talijanskom i francuskom) tiskan nadahnuti tekst o Srednjoj Dalmaciji koji je veoma zanimljiv za turiste. Vrlo su lijepo ukomponirane karakteristične, crno-bijele fotografije i grbovi gradova Splita, Hvara, Imotskoga, Kaštela, Makarske, Omiša, Sinja, Solina, Trogira i Visa.

Zemljovid Splitsko-dalmatinske županije po svojem je sadržaju namijenjen širokom krugu korisnika. Dobro će poslužiti organima uprave, političkim radnicima, turistima, planinarima, voditeljima sportskih brodice, školskoj djeci, kartografima, kolekcionarima, ljubiteljima zemljovida i mnogim drugim korisnicima.

Ovaj je zemljovid prilog našoj kartografiji, doprinos našoj kulturi, jer – ne zaboravimo – zemljovid pripadaju u nacionalno kulturno bogatstvo, u kulturnu baštinu pa, dakle, kartografi pripadaju u red kulturnih radnika. Posve je sigurno da je taj zemljovid ugodno osvježenje i da će ostati zapažen jednako u kulturnoj kao i u široj javnosti. Upravo zbog navedenih prednosti i njegove kvalitete, on može biti uzor za izradu županijskih zemljovida u Hrvatskoj.

Vladimir Isaić

KNJIGA GIZIS – PRIKRIVENO AUTORSTVO

U izdanju INA-INFO, Zagreb, potkraj 1994. godine tiskana je knjiga Mirko Brukner: GIZIS Geografski i zemljišni informacijski sustav – Osnove, str. 202.

Ta je knjiga, ustvari, novo izdanje s djelomičnim proširenjem prije tiskane knjige: GIZIS-Metodološka studija, autora M. Bruknera, M. Oluića i S. Tomanića (1992), str. 142, u izdanju istoga izdavača.

Budući da je prva knjiga rasprodana u kratkom vremenu, izdavač je inicirao pisanje drugoga, proširenog i dopunjenog izdanja. S tom namjerom izdavač je organizirao inicijalni sastanak autora prve knjige, radi dogovora o pisanju nove. Tom prilikom raspravljen je sadržaj knjige, odnosno proširenje građe, koja je već sadržana u prvoj knjizi. U svezi budućih autora nove knjige iznesen je prijedlog o dvjema mogućnostima navođenja autora: prva je da koordinator (glavni autor) bude dr. Mirko Brukner, a koautori, kao i na prvoj knjizi, dr. Marinko Oluić i dr. Simeun Tomanić. Druga je mogućnost bila, s obzirom na eventualno proširenje broja autora, da se autori navedu po doprinosu, odnosno poglavljima knjige koja su izradili.

Na žalost, izdavač nije uvažio niti jednu dogovorenu varijantu, već je, bez znanja koautora, izabrao neku svoju verziju, koja nije uobičajena pri pisanju stručnih i znanstvenih djela. Tako na prvoj – naslovnoj strani knjige piše: Mirko Brukner: GIZIS Geografski i zemljišni informacijski sustav, osnove. Na drugoj, nultoj stranici napisano je, između ostalog, ovo:

Autor: INA-Industrija nafte d.d., Sektor informatika (INA-INFO)

Koordinator autorskog tima (glavni autor): dr. sc. Mirko Brukner, dipl. ing.

Autorski tim: 1. Grupa suradnika iz INA-INFO (slijedi nabrojanje osam djelatnika iz poduzeća INA-INFO, poredanih po funkcijama koje obavljaju u tom poduzeću).

Potom slijedi: 2. Grupa vanjskih suradnika (njih 5) poredanih posve proizvoljno (niti po doprinosu, niti po abecednom redu), ukupno, dakle 14 autora.